

تاریخ حقوق

یا

قضا در عصر قاجار و پهلوی اول

ویراست ۲/۱/۰

محمد منصورى بروجنى - دانشگاه اصفهان - بهمن ۱۴۰۲

۱ هدف درس

شناخت پیشینه دستگاه قضایی کشور؛ پیدا کردن دید تکاملی به دستگاه قضایی؛ و آشنایی با مسائلی که منجر به برآمدن نظم قضایی پسامشروطیت و سپس نظم قضایی پسانقلاب اسلامی شد.

۲ منبع درس

منبع اصلی:

تحول نظام قضایی ایران در دوره پهلوی؛ حسن زندیه؛ پژوهشگاه حوزه و دانشگاه؛ تابستان ۱۳۹۲.

منبع تکمیلی (غیر الزامی برای گذراندان واحد):

نظام قضایی عصر قاجار و پهلوی؛ (مقالاتی از) ویلم فلور و امین بنانی؛ مترجم: حسن زندیه؛ پژوهشگاه حوزه و دانشگاه؛ پاییز ۱۳۹۸.

۳ روش

برای گذراندن این درس توصیه می‌گردد آشنایی فی‌الجمله با سازمان قوه قضاییه و نهادهای مختلف آن وجود داشته باشد. بهتر است پس از گذراندن دروس آیین دادرسی اعم از مدنی و کیفری این درس گذرانده شود. دست کم نسبت به گذراندن درس آیین دادرسی مدنی ۱ توصیه اکید می‌گردد.

با توجه به ارزش درس، جلسات کلاس به صورت سخنرانی ۵۰ الی ۶۰ دقیقه‌ای برگزار می‌گردد.

مطالعه منابع پیشنهادی الزامی نیست، اما برای انس با مطالب مطروحه در هر جلسه سخنرانی، توصیه می‌گردد.

۴ برنامه جلسات

۴/۱ مقدمه‌ای در ضرورت مطالعه تاریخی حقوق

منبع پیشنهادی: سلطانی، سیدناصر؛ آغاز رویکرد غیرتاریخی به حقوق اساسی در ایران (اولین درسنامه حقوق اساسی)؛ پژوهش‌های حقوقی بهار و تابستان ۱۳۸۸ - شماره ۱۵ - از ۱۲۹ تا ۱۴۹.

۴/۲ آشنایی با نهادهای قضایی عصر صفوی

منبع پیشنهادی:

Abisaab, Rula Jurdi; 2018, "Delivering Justice: The Monarch's 'Urfi Courts and the Shari'A in Safavid Iran"., in The Oxford Handbook of Islamic Law.

۴/۳ نهادهای قضایی و تقنینی پیشامشروطه قاجار

منبع پیشنهادی: ثواقب، جهانبخش؛ مجازات‌های عرفی مجرمان در عصر قاجاریه (از آغاز تا مشروطه ۱۲۰۹-۱۳۲۴ق)؛ جستارهای تاریخی بهار و تابستان ۱۳۹۴، سال ششم - شماره ۱ - از ۲۳ تا ۴۶.

۴/۴ دوگانه محاکم شرعی و عرفی

منبع پیشنهادی: طیبی، محمد؛ محاکم شرع در دوره قاجاریه - تا انقلاب مشروطه -؛ پژوهش‌های تعلیم و تربیت اسلامی پاییز ۱۳۸۷ - شماره ۳ - از ۱۸۱ تا ۲۰۰.

۴/۵ تلاش‌های اصلاحی در نظام قضایی پیشامشروطه

منبع پیشنهادی: طیبی، سید محمد؛ بست و بست نشینی در دوره قاجاریه (تا انقلاب مشروطه)؛ نامه تاریخ پژوهان پاییز ۱۳۸۹ - شماره ۲۳ - از ۸۰ تا ۹۵.

۴/۶ تحلیل محتوای چند سند قانونی در دوره پیشامشروطه

منابع پیشنهادی:

اجتهادی، مصطفی؛ ساختار قدرت در عهد قاجاریه از آغاز تا انقلاب مشروطه؛ نشر دانش بهمن و اسفند ۱۳۷۱ - شماره ۷۴ - از ۹ تا ۱۷.

مهدوی دامغانی، احمد؛ (محاکم قضایی قاجاریه؟)؛ حافظ خرداد ۱۳۸۳ - شماره ۳ - از ۳۰ تا ۳۵.

۴/۷ مسئله کاپیتولاسیون

طیبی، سید محمد؛ پی آمدهای قضایی کاپیتولاسیون؛ حافظ نیمه اول مرداد ۱۳۸۵ - شماره ۳۲ (3 صفحه - از ۱۰۹ تا

(۱۱۱)

۴/۸ تحلیل اصول قضایی قانون اساسی مشروطیت و متمم آن - آشنایی با قانون اصول تشکیلات عدلیه و محاضر شرعیه و حکام صلحیه (۱)
منابع پیشنهادی:

متمم قانون اساسی مشروطیت

قانون اصول تشکیلات عدلیه و محاضر شرعیه و حکام صلحیه (کتاب اول)

۴/۹ آشنایی با قانون اصول تشکیلات عدلیه و محاضر شرعیه و حکام صلحیه (۲)
منبع پیشنهادی: قانون اصول تشکیلات عدلیه و محاضر شرعیه و حکام صلحیه (کتاب دوم)

۴/۱۰ مروری بر برخی دیدگاه‌های سیدحسن مدرس

منبع پیشنهادی: قوانین موقتی اصول محاکمات حقوقی - مواد ۱۴۲ الی ۱۴۹.

۴/۱۱ زمینه‌های برآمدن رضاشاه پهلوی و کارکردهای رژیم وی

منبع پیشنهادی: منبع اصلی، فصل دوم.

۴/۱۲ زندگی شغلی و سیاسی علی اکبرخان داور

منبع پیشنهادی: منبع اصلی، فصل سوم.

۴/۱۳ انگیزه‌های دولت پهلوی برای نوسازی قضایی

منبع پیشنهادی: منبع اصلی، فصل چهارم.

۴/۱۴ اصلاحات قضایی داور (۱): انحلال محاکم عدلیه

منبع پیشنهادی: منبع اصلی، فصل پنجم.

۴/۱۵ اصلاحات قضایی داور (۲): تحول در نیروی انسانی - تغییر سازمان اداری و قضایی

منبع پیشنهادی: منبع اصلی، فصل ششم.

۴/۱۶ تاریخ تدوین و تصویب قانون مدنی

منبع پیشنهادی: فاطمی قمی، سیدمحمد؛ خاطرات سیدمحمد فاطمی قمی (۱۲۹۴ق - ۱۳۲۴ش) (نویسنده قانون مدنی و مستشار دیوان تمیز)؛ به کوشش احمدرضا نایینی و حسن زندیه؛ کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی؛ ۱۳۹۶.

۵ ارزشیابی

۵/۱ آزمونک جلسه پانزدهم (۱۰ نمره)

آزمون چندگزینه‌ای از منبع اصلی. ۱۰ نمره. نمره آزمون تستی با ضریب ۱.۲ محاسبه می‌شود.

۵/۲ آزمون پایان ترم (۱۰ نمره)

از سایر منابع مطالعه جلسه به صورت تشریحی به عمل می‌آید.

۵/۳ کارنوشت کلاسی (۱۰ نمره- اختیاری؛ جایگزین آزمون پایان ترم)

یک مدخل ویکی‌پدیا در حجم ۱۰۰۰ الی ۲۰۰۰ کلمه راجع به یکی از موضوعات فهرست ذیل نوشته و منتشر شود. قبل از انتشار متن در ویکی‌پدیا، به رؤیت مدرس برسد. فرصت استفاده از این گزینه محدود است. در عین حال انتخاب این گزینه، و انصراف بعدی، فرصت دانشجو برای شرکت در آزمون پایان ترم را از بین می‌برد.

موضوعات پیشنهادی:

۱. قرارنامه تجارتهی فیمابین دولتین بهیتین ایران و روس؛ ۱۲۵۹ ه.ق.
۲. کتابچه دستورالعمل دیوان بیگیان؛ ۱۲۷۵ ه.ق.
۳. کتابچه دستورالعمل دیوان‌خانه عدلیه اعظم؛ ۱۲۷۹ ه.ق.
۴. فرمان سلطنتی راجع به ورشکستگی؛ ۱۲۶۰ ه.ق.
۵. فرمان منع شکنجه؛ صادره از سوی میرزا آقاسی ۱۲۶۳ ه.ق.
۶. فرمان منع شکنجه؛ صادره از سوی امیرکبیر؛ ۱۲۶۸ ه.ق.
۷. فرمان تشکیل دیوان مظالم از سوی ناصرالدین‌شاه؛ ۱۲۷۶ یا ۱۲۷۷ ه.ق.
۸. فرمان تشکیل صندوق عدالت از سوی ناصرالدین‌شاه؛ ۱۲۸۱ ه.ق.
۹. فرامین ناصرالدین‌شاه راجع به تشکیل و طرز کار محاکم ایالتی؛ ۱۲۷۹ ه.ق.؛ ۱۲۸۰ ه.ق.
۱۰. جامع ناصری (در دوره ناصرالدین‌شاه قاجار)
۱۱. جامع محمدی (در دوره محمدشاه قاجار)

این مدخل باید دست کم ۷ منبع مستقل داشته باشد و از کلیه سیاست‌های ویکی‌پدیا بالاخص سیاست‌های «ویکی‌پدیا: تحقیق دست اول ممنوع»؛ «ویکی‌پدیا: کپی مکنید» و «ویکی‌پدیا: تأییدپذیری» تبعیت کند. منابع مورد قبول برای گزارش شامل صفحات ویکی‌پدیا نمی‌شود. استانداردهای این کارنوشت متناسب با توانایی دانشجوی دوره کارشناسی طراحی شده است. هدف مطالعاتی کارنوشت رجوع به منابع دست اول دوره قاجار، و فراهم کردن بستری برای آشنایی عمیق‌تر با این دوره از تاریخ ایران است. هدف‌های مهارتی این کارنوشت، اولاً، تمرین جدی‌تر مهارت گزارش‌نویسی است که در دوره دبیرستان به صورت نظری فراگرفته و تجربه‌های محدودی در حد تکالیف درسی در آن داشته‌اید. مهارت گزارش‌نویسی

یکی از مهارت‌های کلیدی نگارش دانشگاهی است؛ ثانیاً، خو کردن به محیط کتابخانه و کشف روحیه تتبع؛ و ثالثاً، انس با معاییر انصاف علمی است.

این کارنوشت طبق جدول ذیل ارزیابی می‌شود.

عنوان	نمره	نمره دریافتی	توضیحات
رعایت علائم سجاوندی و صفحه‌آرایی	۰/۵		
ویرایش ادبی	۱		
وفاداری به موضوع	۱		
ساختار و توالی درست پاراگراف‌ها	۲		
داشتن خط روایت	۱		
رعایت حجم (۱۸۰۰ الی ۲۰۰۰ کلمه) متن کمتر از ۱۲۰۰ کلمه یا بیش از ۲۳۰۰ کلمه به کلی قابل قبول نیست.	۱		
تأییدپذیری	۲		
تعدد منابع مؤثر (هر منبع مؤثر ۰/۲۵ نیم نمره تا سقف ۷ منبع)	۱/۷۵		
رعایت نکردن انصاف علمی (کمتر از یک چهارم متن)	-۳		
رعایت نکردن انصاف علمی (بیشتر از یک چهارم متن)	-۱۰		
نقل قول غیر مستقیم بدون ذکر منبع هر مورد	-۱		
سایر ویژگی‌های برجسته و تحسین‌برانگیز متن	۰ تا ۲		
سایر ویژگی‌های منفی (مثل تحویل خارج از موعد کارنوشت)	۰ تا -۲		
جمع	۱۲.۲۵		